Jagten i Danmark gennem to århundreder og hvad jagtbegrænsninger har betydet

Hans Meltofte, formand for Naturpolitisk Udvalg, Dansk Ornitologisk Forening

Proklamation:

DOF er ikke, og har aldrig været en antijagt-organisation!

Vi arbejder for tiden med atter engang at føre jagten op til et moderne niveau – denne gang til det 21. århundrede.

Sådan som vi gjorde det allerede omkring 1920 og igen i 1980'erne efter en lang mørk periode.

Hver gang har det ført til bedre forhold for dyrelivet og ofte også for jægerne.

Hvor vi kun har 3-4 globalt truede fuglearter, der yngler her i landet, så har vi internationalt betydningsfulde raste- og vinterforekomster af 92 flyway-bestande fordelt på 63 vandfuglearter på 92 lokaliteter. Exceptionelt stort ansvar!

Som et tidsbillede fra 1800-tallet diskuterer Steen Steensen Blicher i sit tidsskrift *Diana*, hvordan man får skudt en and med store ællinger, inden de forsvinder i vegetationen.

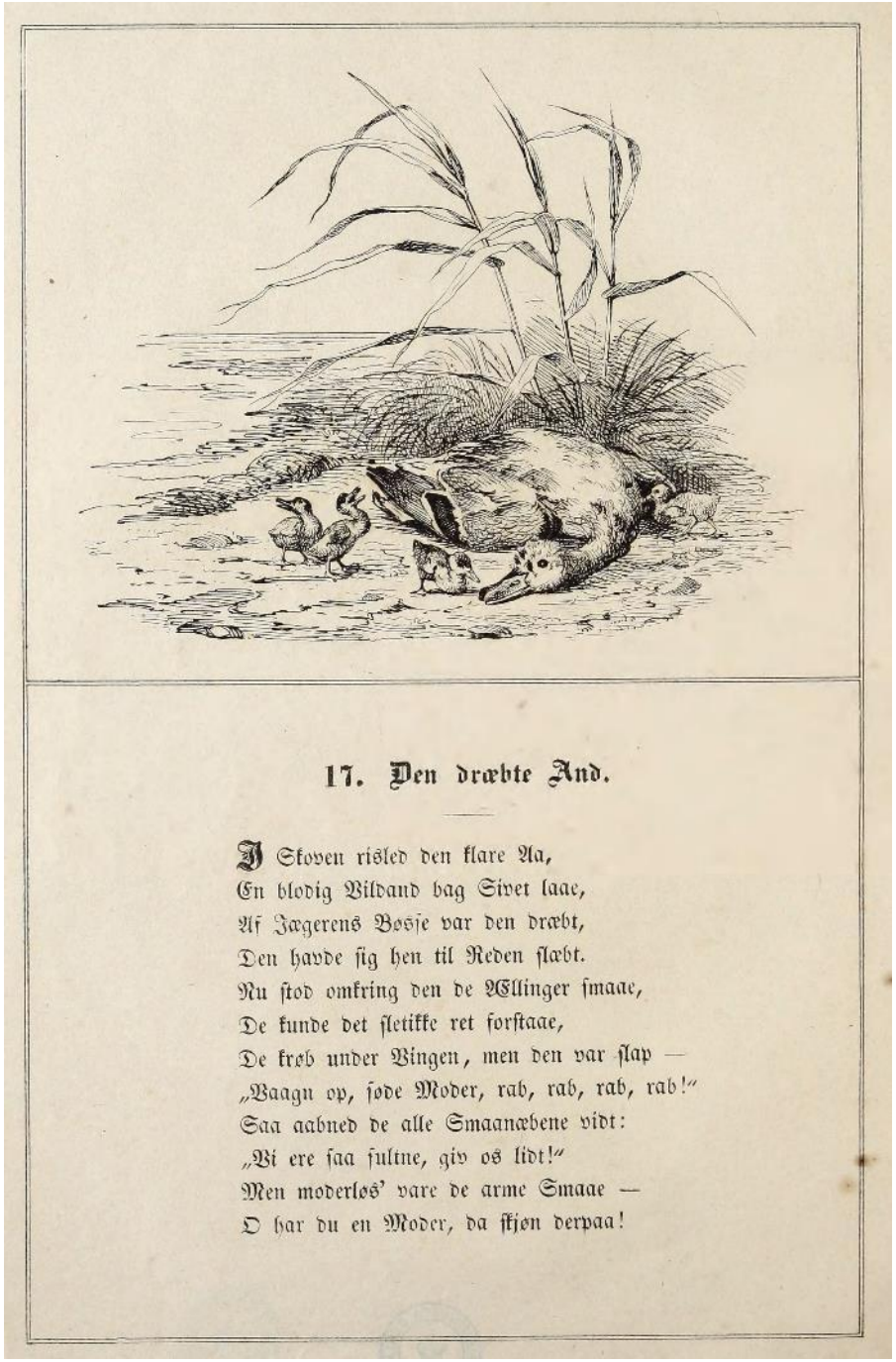

17. Den dræbte And.

I Skoven risled den klare Aa,
En blodig Vildand bag Sivet laae,
Af Jægerens Bøsse var den dræbt,
Den havde sig hen til Reden slæbt.
Nu stod omkring den de Ællinger smaae,
De kunde det sletikke ret forstaae,
De krøb under Vingen, men den var slap —
„Vaagn op, søde Moder, rab, rab, rab, rab!"
Saa aabned de alle Smaanæbene vidt:
„Vi ere saa sultne, giv os lidt!"
Men moderløs' vare de arme Smaae —
O har du en Moder, da skjøn derpaa!

Grågåsen var tidligere en så sjælden fugl, at Holstein (1926) skrev, at ”Kun en Gang har jeg med Bestemthed iagttaget Graagæs på Godsets Grund” (i løbet af fire år på Einsidelsborg / Egebjerggård på Nordfyn). Dette understreges yderligere af, at Palm nævner hvert enkelt yngleforekomst i 1800-tallet, som fx at ”Enkelte Par yngle i Tjustrup-Bavelse Søerne.”

Årsagen var privatiseringen af jagten i 1840 og ‘51 og udbredelsen af billige geværer efter de slesvigske krige blev en katastrofe for vildtet, som vi stadig kæmper med at reparere på.

”Disse Forandringer, som ser saa tamme ud paa Papiret, blev i Virkeligheden revolutionerende for Jagten her hjemme” (Weismann 1931).

Hvor galt det stod til, illustreres af, at det bl.a. var et ønske om at få gråanden fredet i yngletiden, der førte til etableringen af Dansk Jagtforening i 1884 som "et Kraftigt Forsøg paa at frelse Resterne af Danmarks forhen saa rige Vildtbestand." "Der kan og skal gjøres noget Alvorligt for at hæmme det overhaandstagende Krybskytteri og den systematiske Udryddelse, Vildtet for Tiden er Gjenstand for."

Om forholdene ved Randers Fjord skrev Klinge (1918) fx, at man med "den hensynsløse og planløse Nedskydning, der i Almindelighed udøves af Folk uden den ringeste Forstaaelse af Jagt, er tiltaget i Aarenes Løb og endog undertiden finder Sted i Fuglenes Yngletid, vil forstaa, at ikke alene Fjordens Yngleænder, men ogsaa flere Arter blandt Vadefuglene, i Individantal er saa langt nede, at dette ikke staar i noget rimeligt Forhold til de gunstige naturlige Betingelser, der bydes dem."

For at det ikke skal være løgn, kunne Andersen (2020) 100 år senere berette fra Randers Fjord i 1980erne, at ”Jagten på fjorden havde igennem mange år været fuldstændig ude af kontrol. Et jagtens klondike! Folk skød til måls efter svaler og stære. Måger blev slagtet for bare at blive efterladt drivende på vandet.”

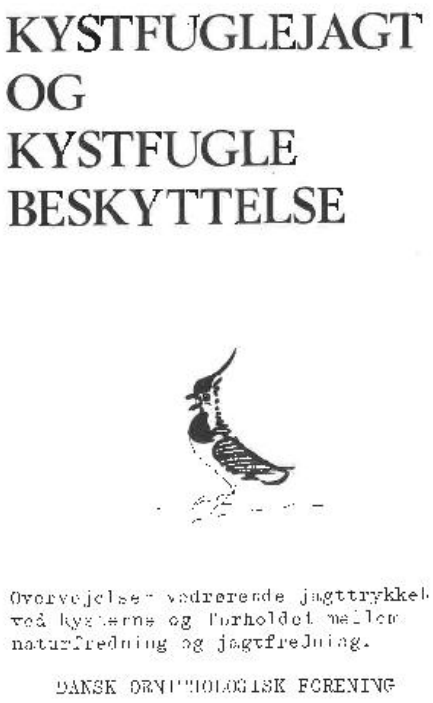
KYSTFUGLEJAGT
OG
KYSTFUGLE
BESKYTTELSE

Overvejelser vedrørende jagttrykkel
ved kysterne og forholdet mellem
naturfredning og jagtfredning.

DANSK ORNITHOLOGISK FORENING

Det var baggrunden for, at DOF udgav den lille bog *Kystfuglejagt og kystfuglebeskyttelse* i 1975, som startede den proces, der i høj grad har rettet op på problemerne.

Men landets største jagtorganisation afviste pure, at der var problemer.

Af samtlige de naturbeskyttelses-tiltag, der er gennemført i Danmark i løbet af de sidste 150 år, er jagtbegrænsninger det, der har gavnet vores fugle og større pattedyr mest.

Mørkbuget Knortegås *Branta bernicla bernicla*

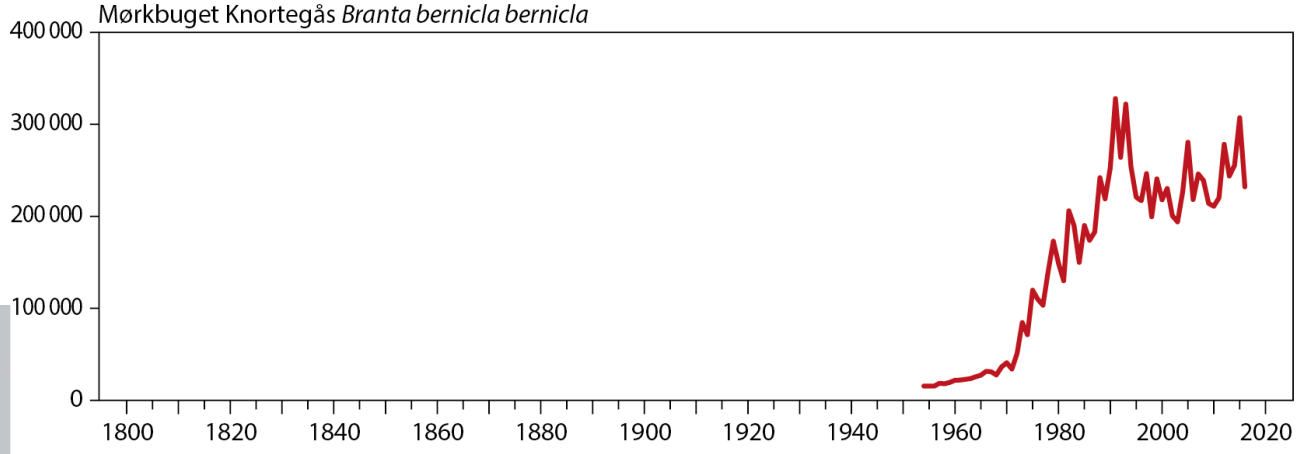

Hvor talrig knortegåsen var før i tiden, illustreres af, at bl.a. Heilmann & Manniche (1926-30) betegner den som ”overmåde almindelig.” Fra en sejlads ind til havnen på Saltholm i slutningen af april først i 1900-tallet berettede Manniche således, at ”De ligger spredt overalt – parvis eller i Småselskaber – »grynter« og knurrer.” – Nu vil jægerne igen have jagt på arten.

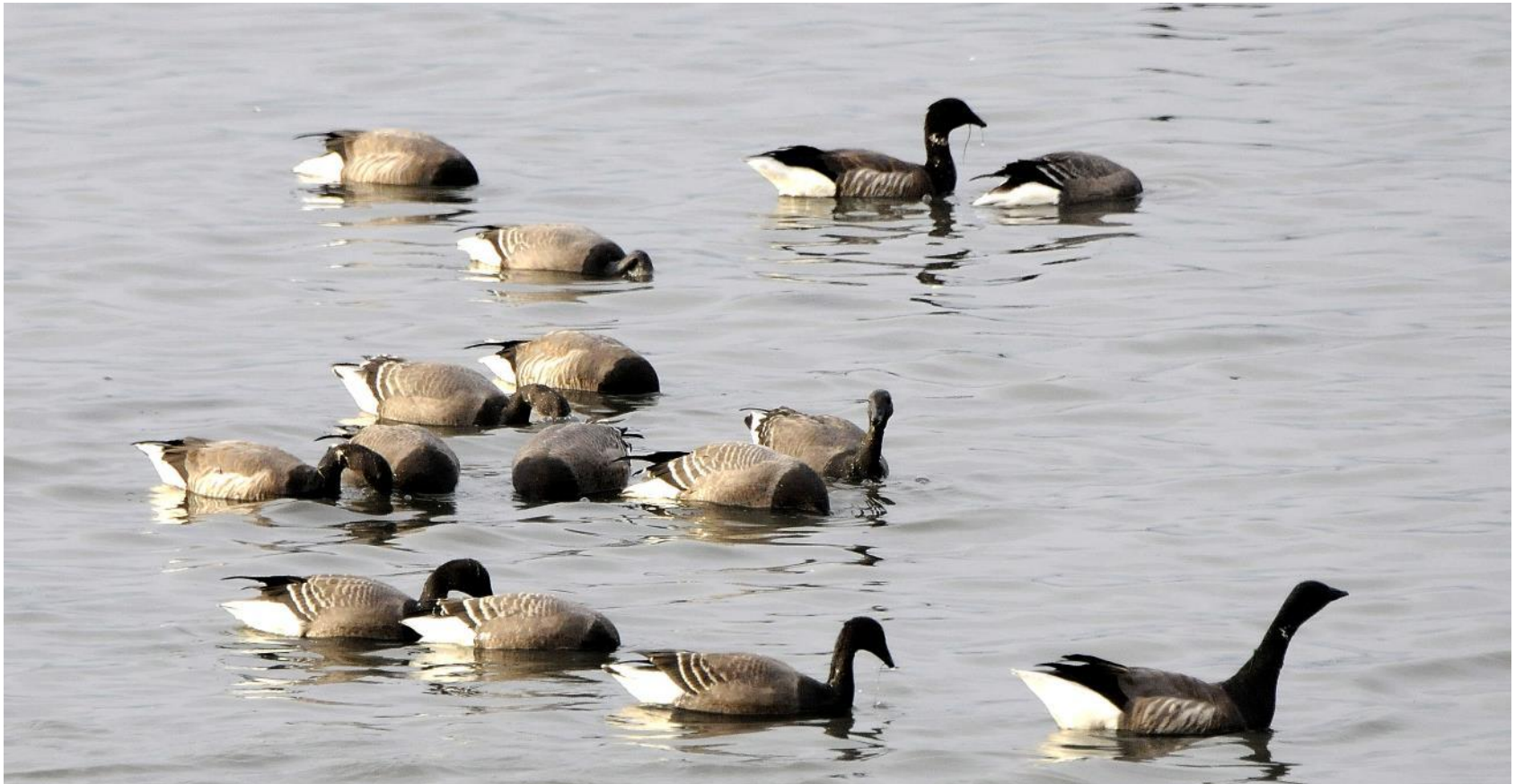

Det samme gælder storspoven, som også er steget i antal efter fredningen. Hvor talrig den tidligere var, illustreres af Manniche (1926-30), som skriver: ”Paa Trækket er Storspoven overordentlig almindelig her i Landet […] mange har sikkert ikke kunnet undgaa at lægge Mærke til de enorme Spovetræk, der paa en stille Aprilnat gaar hen over vort Land. Det største Spovetræk, jeg har overværet, foregik […] over Roskilde [hvor] Tusinder af Spover passerede.”

Jagttegn (1 000 personer)
200
150
100
50
0
1800
1820
1840
1860
1880
1900
1920
1940
1960
1980
2000
2020

Dykænder minus ederfugl

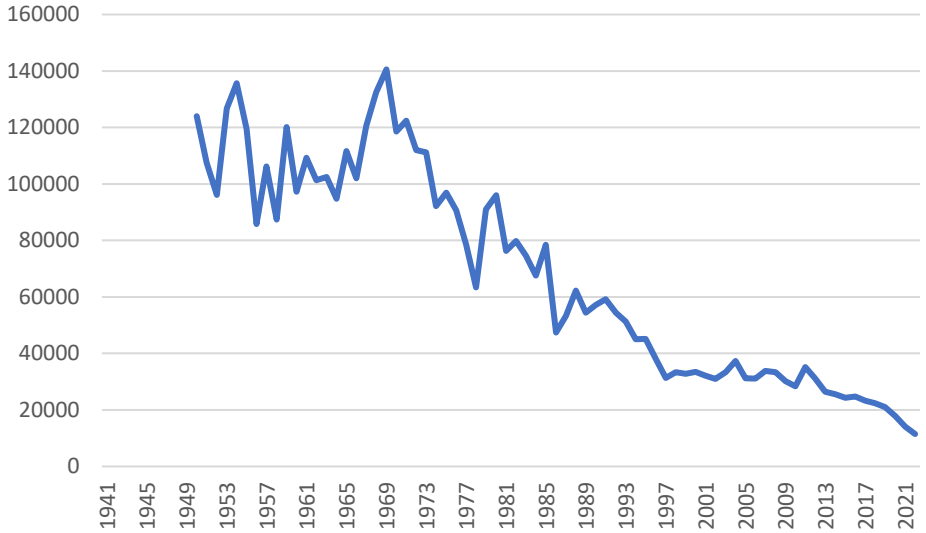

Svømmeænder minus gråand

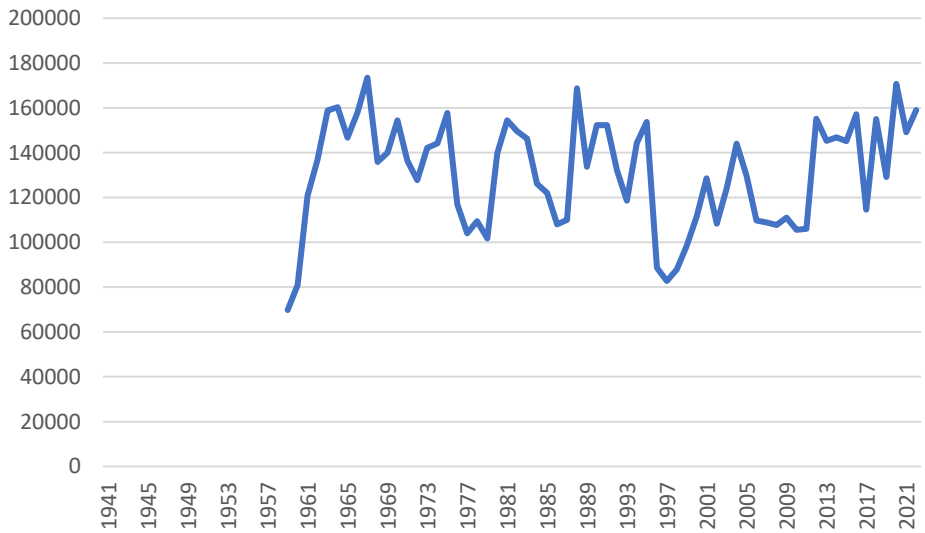

Blishøne

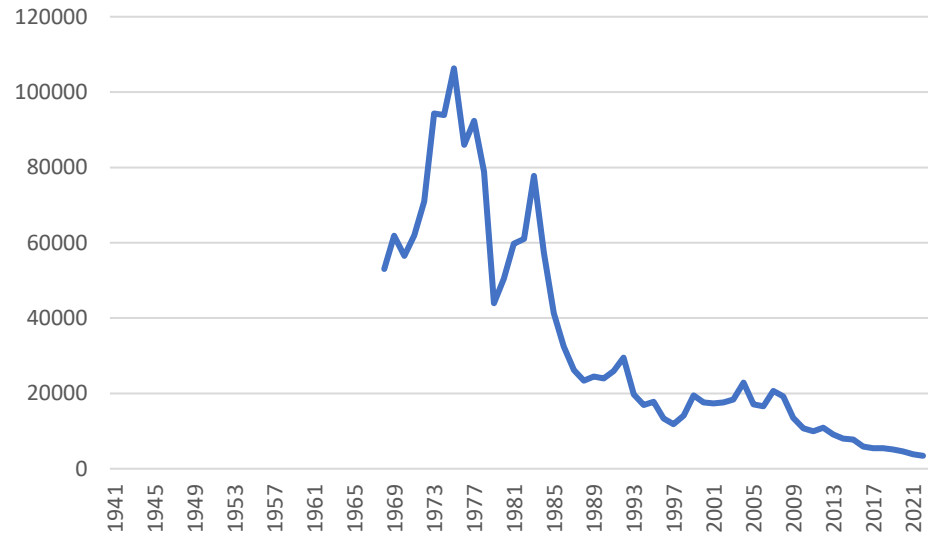

Alle gæs

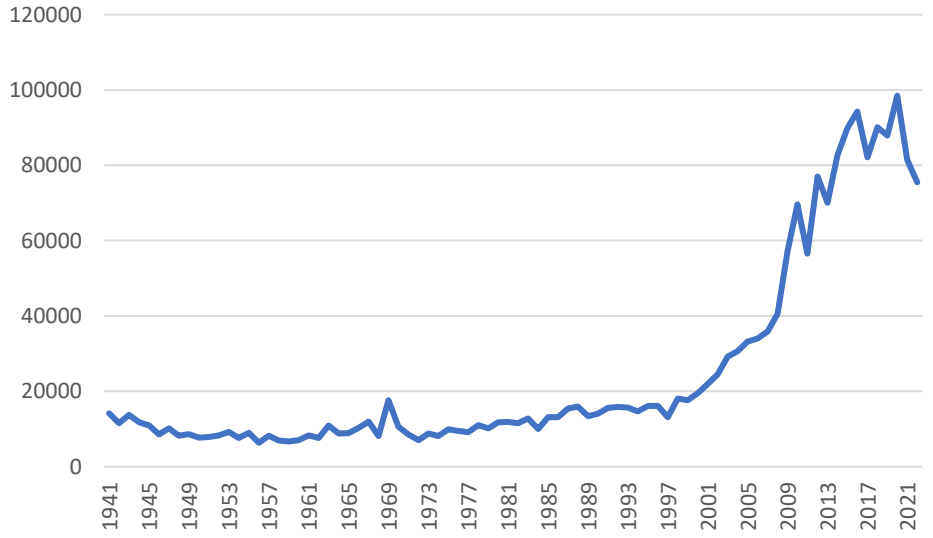

Nogle succeser er dog været lige lovlig overvældende.

Vægten i tons af det samlede vildtudbytte

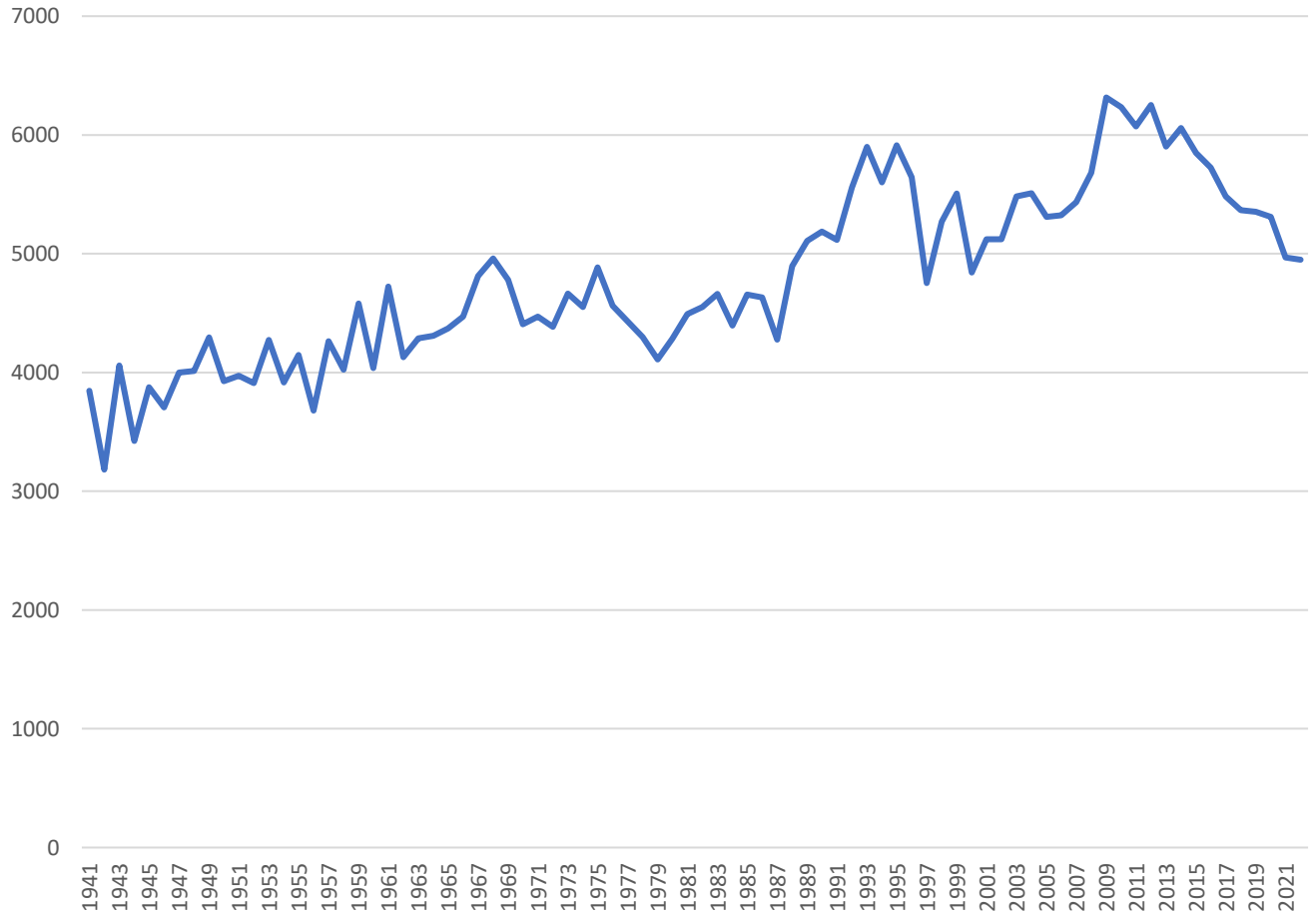

Men jagten er stadig for intensiv og gør dyr og fugle sky

At fugle og andre dyr bliver sky af at blive skudt på, er en gammel erkendelse. Her igen Steen Steensen Blicher om Agerhønen allerede i 1832-36: ”Ei heller bør Man, hvis Jagten een Dag var uheldig, næste Dag eller Dage jage samme Flok; da den ved saa ideligt at foruroliges enten fortrækker eller vorder saa sky, at Man siden ikke kan faae Ram paa den.”

Flugtafstande for jagede vandfuglebestande er således 10-12 gange længere end for bestande i regioner med lidt eller ingen jagt.

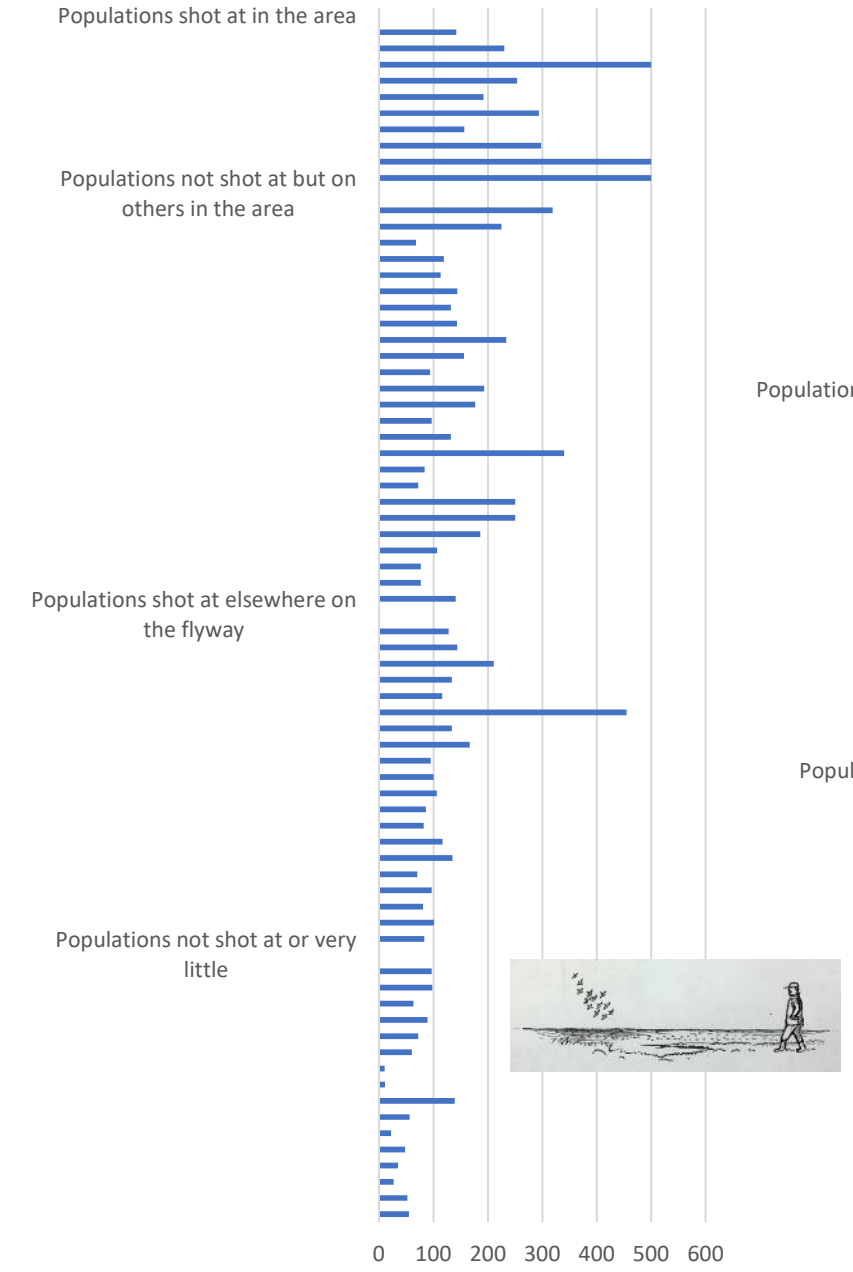
Populations shot at in the area
Populations not shot at but on others in the area
Populations shot at elsewhere on the flyway
Populations not shot at or very little
0
100
200
300
400
500
600

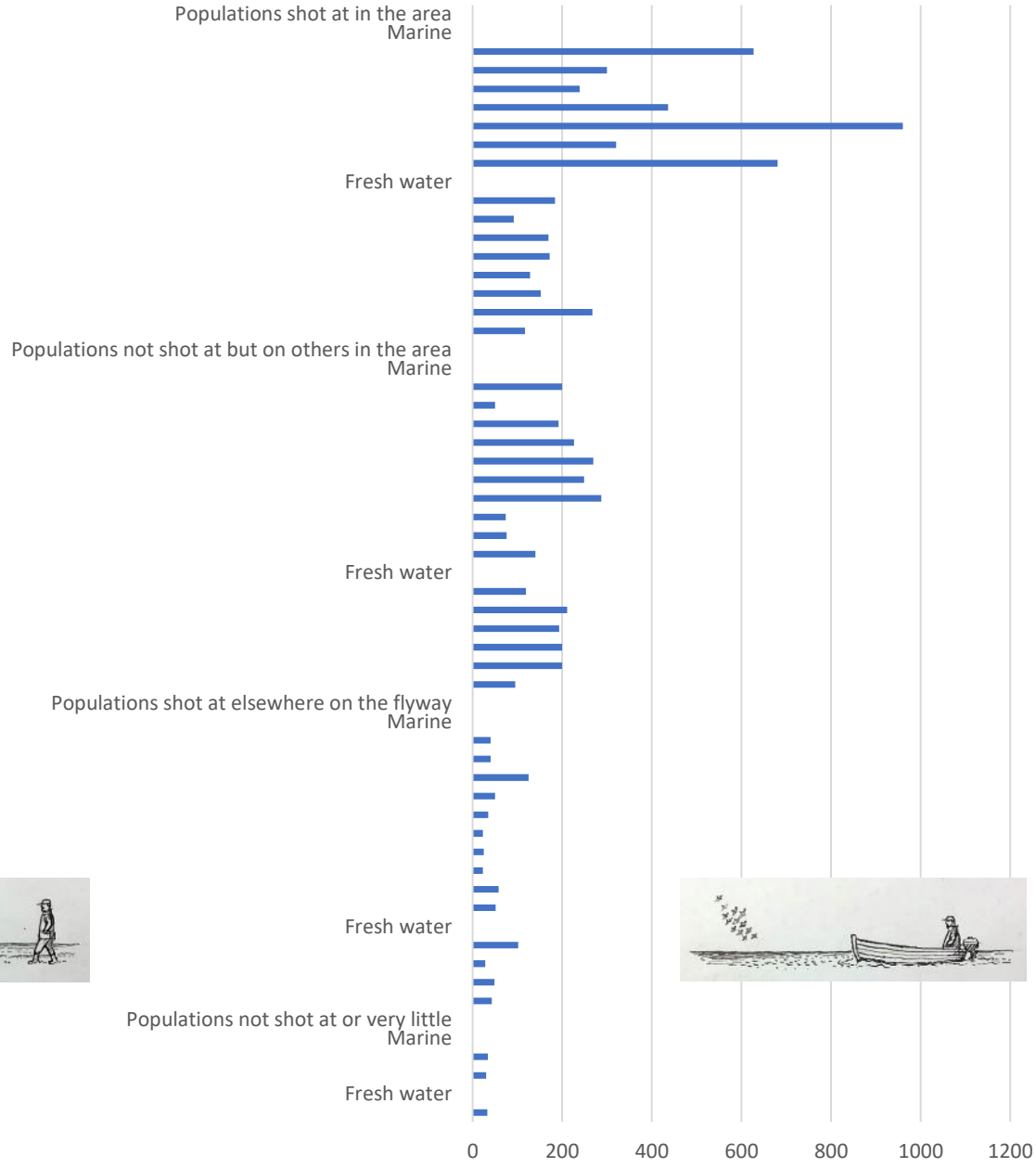
Populations shot at in the area Marine
Fresh water
Populations not shot at but on others in the area Marine
Fresh water
Populations shot at elsewhere on the flyway Marine
Fresh water
Populations not shot at or very little Marine
Fresh water
0
200
400
600
800
1000
1200

Ederfugle i Island, Danmark og Grønland

Resultater

De længste flugtafstande (mest 300-700 m) var i Tyskland, Danmark, Norge, De Baltiske Lande, Grønland, Storbritannien, Frankrig og Italien – og de korteste i Indien, Australien og Afrika (typisk 10-100 m).

Jagt øgede også ikke-jagede arters flugtafstande betydeligt i jagede områder.

Jagede bestande kan bringe deres skyhed med sig til andre dele af trækruten.

Selv i Nordamerika er fugle og andre dyr langt mindre sky.

Jagt forstyrrer altså ikke kun direkte, som mange videnskabelige undersøgelser har vist, den gør også fuglene så sky, at resten af os forstyrrer meget mere, end vi ellers ville have gjort.

Hvis fuglebestande er begrænset af adgang til føde- og rastepladser udenfor ynglesæsonen, indebærer denne skyhed et betydeligt tab af habitat og ressourcer og dermed potentielt reducerede bestande.

Befolkningens tab af oplevelsesmuligheder tages der slet ikke hensyn til ved fastsættelse af jagttiderne, på trods af Vildtforvaltningsrådets egne principper for fastsættelse af jagttider bl.a. stiller denne betingelse: »Kan en jagttid på arten fastsættes uden væsentlige utilsigtede adfærdsmæssige ændringer, herunder i forhold til mulighederne for at opleve trækkende og rastende flokke af arten?«.

Fangst af pibeænder i fuglekøjerne på Föhr mv. siden 1790

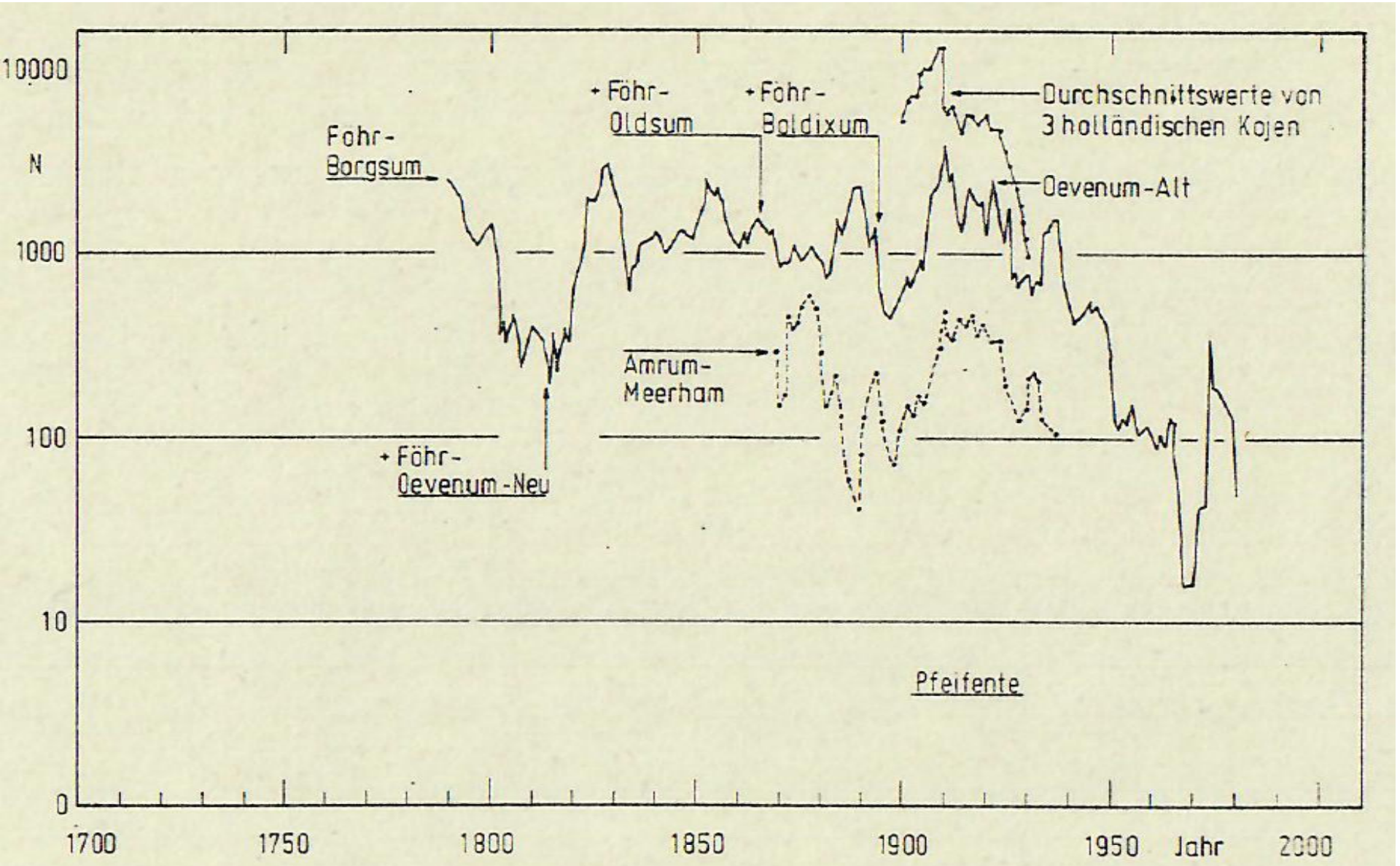

Abb. 4 b: Anzahl der gefangenen Pfeifenten für Föhr und Amrum.

Så når vi alle forstyrrer fugle og andre dyr i naturen og ofte må acceptere færdselsrestriktioner, er det i høj grad et resultat af, at en enkelt brugergruppes aktiviteter gør dyrene langt mere sky, end de ellers ville have været.

- og vi andre må kigge ud gennem en sprække i et fugleskjul

På den anden side har mange arter vist en betydelig evne til at vænne sig til mennesker, når man lader dem være i fred.

Fugle er af gode grunde meget mere sky over for mennesker end overfor andre rovdyr

Det er smertelige grunde til, at svømmefuglene er sky overfor mennesker: Tæt på hver femte røntgenundersøgte voksne vandfugl på den nord-vesteuropæiske trækrute flyver rundt med hagl i kroppen efter anskydninger – endda ofte efter flere anskydninger.

Det betyder, at mere end en million svømmefugle flyver rundt med hagl i kroppen efter anskydninger, og at der hertil skal lægges alle de fugle, som ikke overlever, men dør efter timer, dage, uger eller måneder, så det er vel det største 'udendørs' dyreværnsmæssige problem overhovedet.

Da Danmark har et af de højeste jagttryk på ruten, har danske jægere bidraget væsentligt til disse tal på trods af, at de har reduceret anskydningerne af kortnæbbede gæs.

	Skudte vandfugle	Befolkning	Pr. 10000
Belgien	86.988	11.900.100	73
Tyskland	418.829	83.577.100	50
Danmark	735.976	5.992.700	1.228
Estland	10.577	1.370.000	77
(Spanien)	40.318		
Finland	406.284	5.636.000	721
Frankrig	920.423	45.000.000	205
(Irland)	1.400		
Litauen	6.300	2.890.700	22
Letland	20.358	1.856.900	110
Holland	0		0
Polen	101.617	36.497.500	28
Sverige	114.178	10.587.700	108
UK	1.173.300	69.500.000	169

Forståelsen af, hvor meget mere sky fugle og andre dyr bliver af at blive skudt på, betyder ikke nødvendigvis et behov for et forbud mod al jagt, men beslutningstagere bør være meget mere opmærksomme på denne relation, når de forsøger at afbalancere interesserne mellem fuglebeskyttelse, jægere og offentligheden generelt.

Som jeg nævnte i begyndelsen, er jagtbegrænsninger det, der har gavnet vores fugle og større pattedyr mest af samtlige de naturbeskyttelsestiltag, der er gennemført i Danmark i løbet af de sidste 150 år.

Omkring 30 arter er steget markant i antal efter at have været meget langt nede eller er endog genindvandret efter fredning eller andre begrænsninger i jagten.

Jagten i Vadehavet er godt reguleret, men der er langt til de meget bedre forhold fuglene møder lige syd for grænsen og i Holland.

Jagtfredede områder har været til meget stor gavn både for dyrelivet, jægerne og alle vi andre. Men nu vil jægerne have jagt i 'alle' naturgenop-rettede områder: "Skal vi virkelig bare give den danske natur videre fra landbruget til jægerne? Hvad med alle os andre?" Politiken 1.9.26

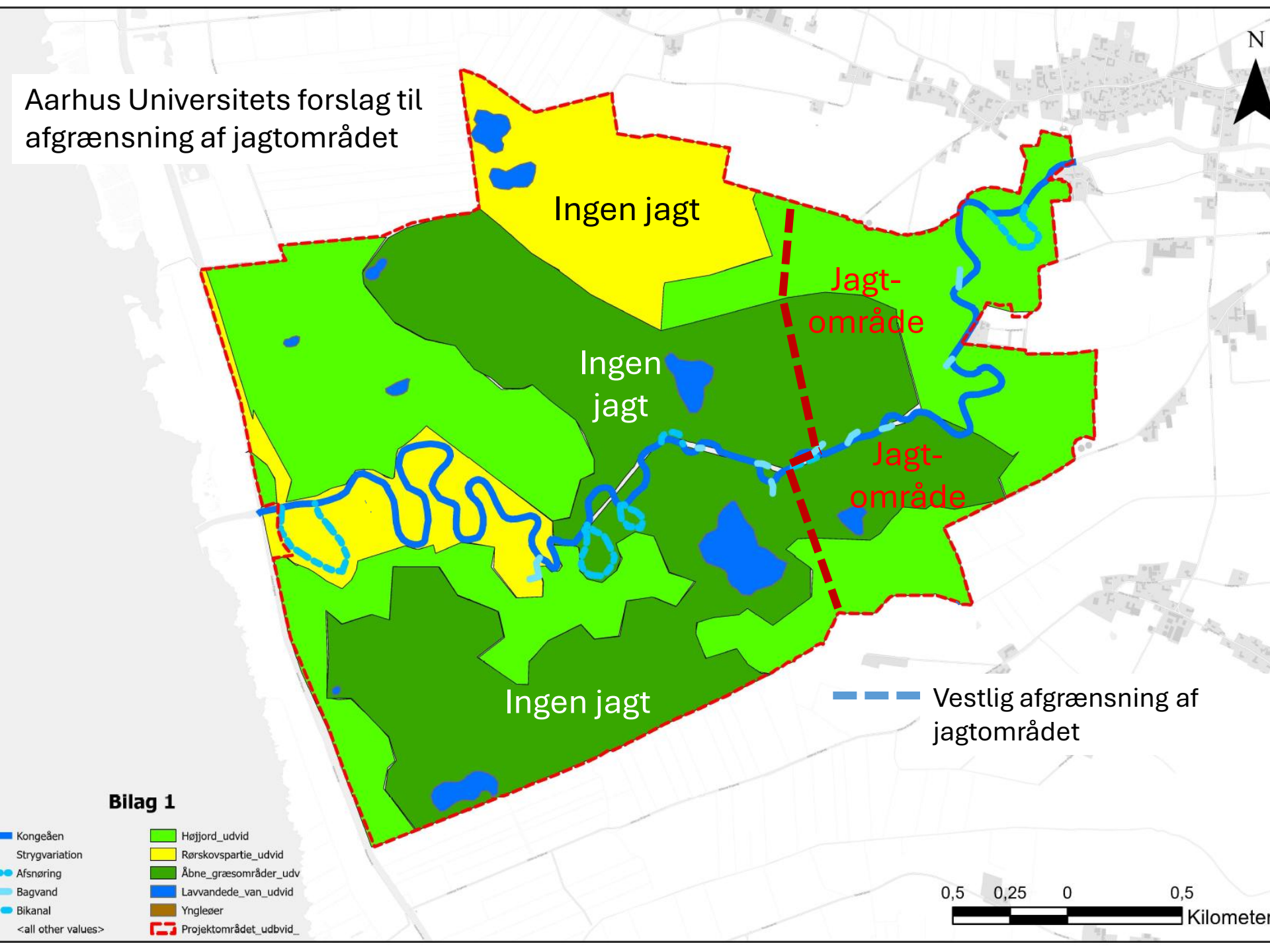
Aarhus Universitets forslag til afgrænsning af jagtområdet
N
Ingen jagt
Jagt-område
Ingen jagt
Jagt-område
Ingen jagt
Vestlig afgrænsning af jagtområdet
Bilag 1
Kongeåen
Strygvariation
Afsnøring
Bagvand
Bikanal
<all other values>
Højjord_udvid
Rørskovspartie_udvid
Åbne_græsområder_udv
Lavvandede_van_udvid
Yngleøer
Projektområdet_udbvid_
0,5 0,25 0 0,5
Kilometer

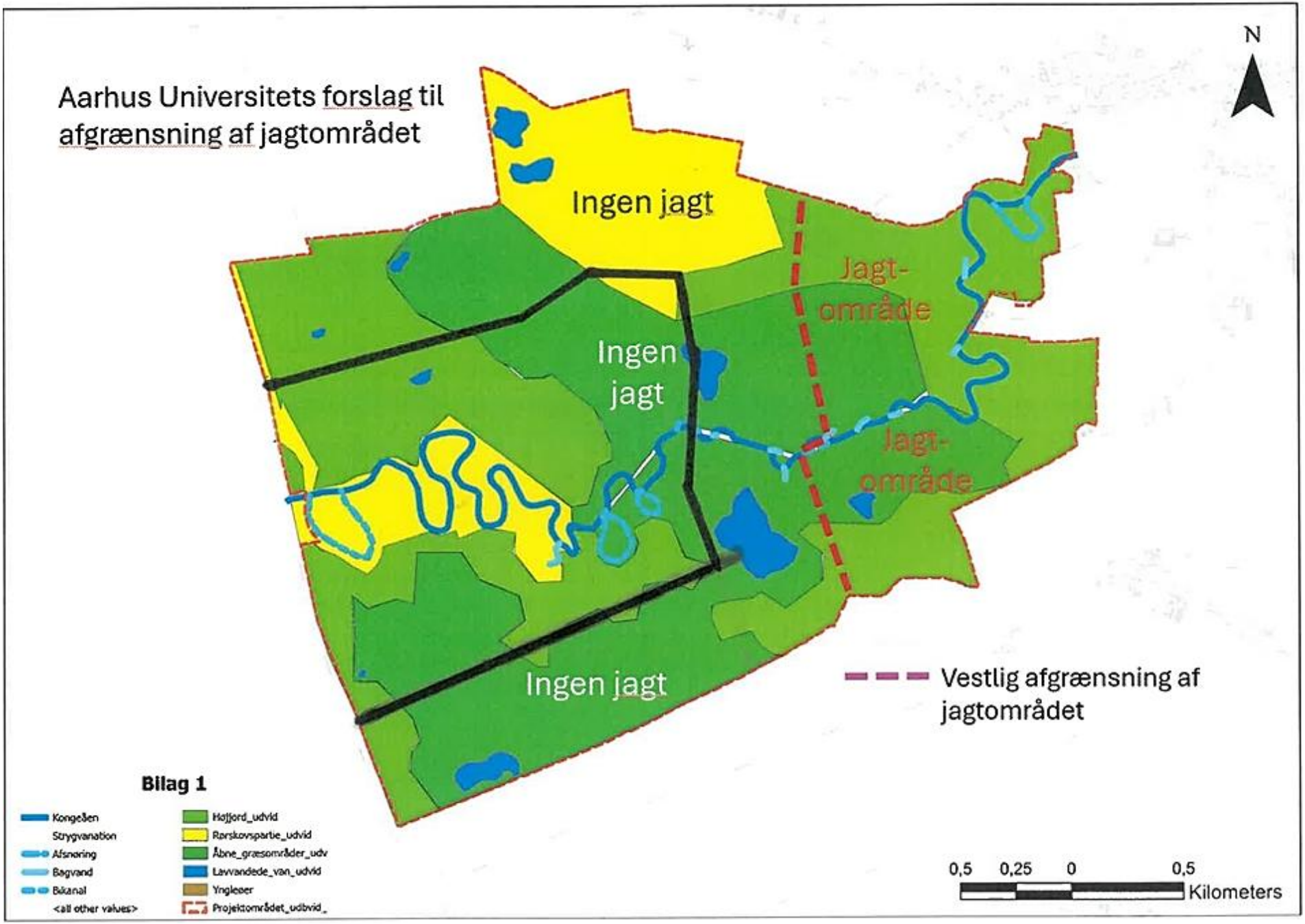
Aarhus Universitets forslag til afgrænsning af jagtområdet
N
Ingen jagt
Jagt-område
Ingen jagt
Jagt-område
Ingen jagt
Vestlig afgrænsning af jagtområdet
Bilag 1
Kongeåen
Strygvanation
Afsnøring
Bagvand
Bikanal
<all other values>
Højjord_udvid
Rørskovspartie_udvid
Åbne_græsområder_udv
Lavvandede_van_udvid
Yngleøer
Projektområdet_udibvid_
0,5 0,25 0 0,5
Kilometers

Jagt skal selvfølgelig ikke foregå inde i fuglenes kerneområder, men i randområderne. Det vil gavne både fuglene og jægerne.

Og så skal hegnsjagt en gang for alle dømmes ude: Afgivelse af skud bør ikke være tilladt indenfor 100 m fra anden mands grund eller jagtfredede områder, mens afdrivning og opsamling af skudt vildt indenfor de 100 m skal være tilladt.

Samfundet eller ideelle fonde skal ikke først betale mange millioner for naturgenopretning, hvorefter jægerne jager fuglene væk en stor del af året.

FORUM
FORUM
FORUM

FORUM is intended for new ideas or new ways of interpreting existing information. It provides a chance for suggesting hypotheses and for challenging current thinking on ecological issues. A lighter prose, designed to attract readers, will be permitted. Formal research reports, albeit short, will not be accepted, and all contributions should be concise with a relatively short list of references. A summary is not required.

Ecological basis of sustainable harvesting: is the prevailing paradigm of compensatory mortality still valid?

Hannu Pöysä, Finnish Game and Fisheries Research Institute, Joensuu Game and Fisheries Research, Kauppakatu 18-20, FIN-80100 Joensuu, Finland (hannu.poysa@rktl.fi). – Johan Elmberg, Gunnar Gunnarsson, Dept of Mathematics and Natural Sciences, Kristianstad Univ., SE-291 88 Kristianstad, Sweden. – Petri Nummi, Dept of Applied Biology, Univ. of Helsinki, P.O. Box 27, FIN-00014 Univ. of Helsinki, Finland. – GG and Kjell Sjöberg, Dept of Animal Ecology, Swedish Univ. of Agricultural Sciences, SE-901 83 Umeå, Sweden.

One important applied task of population ecology is to provide tools for sustainable harvesting of exploited populations. Indeed, recent theoretical work has greatly deepened our understanding of the dynamics of populations under different harvesting regimes (Sæther et al. 1996, Lande et al. 1997, Kokko et al. 1998, Boyce et al. 1999, Kokko 2001, Jonzén et al. 2002). To be applicable to real-word systems and to help directing management actions correctly, harvesting models must be based on assumptions that are generally valid. If this is not the case, consequences can be dramatic. For example, collapses of fish stocks due to overexploitation are of increasing concern (Hilborn et al. 1995, Roberts and have a higher survival rate until the next reproductive event.

There are good examples of both types of compensation (Boyce et al. 1999). However, we question whether compensation is a prevailing phenomenon in exploited populations. Our intention is not to present a comprehensive review of the topic, nor to criticize harvest theory in general. Rather, we use one exceptionally well-studied resource system, the mallard *Anas platyrhynchos* in North America, as an example to demonstrate difficulties with the compensation paradigm and critical gaps concerning our knowledge of density-dependent mechanisms in population regulation.

Alt dette ændrer ikke på, at jægerne yder en stor indsats for at begrænse bestandene af uønskede arter.

Dette inkluderer, at bare det at holde krondyr og et par gåsebestande på et acceptabelt niveau i forhold til land- og skovbrug, giver jægerne i Danmark vel nok nogle af de bedste jagtmuligheder, man kan tænke sig.

Men ellers er det en sejlivet myte, at det i almindelighed er nødvendigt at regulere dyrebestande. Det har naturen immervæk selv klaret i mange hundrede millioner år.

Tak for opmærksomheden!

… og stor tak til fotograferne Niels Poul Dreyer, Jens Gregersen, Lars Grøn, John Larsen, Allan Gudio Nielsen, Peter Bonne Eriksen, Niels Andersen, Bjørn Frikke, Peter Vadum, Steen E. Jensen, Albert Steen-Hansen, Henrik Wejdling, John Frikke, Jan Tandrup Petersen, Søren Kristoffersen, Henrik Bringsøe, Erik Thomsen, Torben Andersen, Niels Kanstrup, Jan Skriver, Søren Langkjær, Allan Øster Steensen, Jesper Madsen og Steffen Ortmann.